Socialutskottets betänkande

1983/84:31

om statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer (prop. 1983/84:177)

I betänkandet behandlas proposition 1983/84:177 om statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer jämte de motioner som väckts med anledning av propositionen.

Till betänkandet har fogats åtta reservationer av (m), (c), (fp) och (vpk) samt ett särskilt yttrande av (fp).

Utskottet har i ärendet uppvaktats av företrädare för Centralföreningen för daghem och lekskolor i Stockholm, vilka också givit in en skrivelse.

Sammanfattning

Utskottet avstyrker inledningsvis motionsyrkanden (m och fp) om ändrade allmänna riktlinjer för statsbidrag till alternativ barnomsorg, innebärande enhetliga statsbidragsregler för alla barnomsorgsformer. M-, c- och fp-ledamöterna reserverar sig häremot. Även ett motionsyrkande (s), som syftar till mer restriktiva statsbidragsregler för alternativ barnomsorg, avstyrks.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag till ytterligare riktlinjer för statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer, innebärande bl. a. att statsbidrag inte kommer att kunna lämnas till daghem och fritidshem som drivs i vinstsyfte. Utskottets m-, c- och fp-ledamöter, som samtliga yrkat avslag på propositionen, reserverar sig häremot.

Ett motionsyrkande (fp), som särskilt tar sikte på statsbidrag till de institutioner som är anslutna till Centralföreningen för daghem och lekskolor i Stockholm, avstyrks med hänvisning till pågående MBL-förhandlingar om ett avtalsförslag rörande personalens anställningsformer.

Motionsförslag (c) om statsbidrag till föräldrakooperativ och familjedaghem, om utvärdering av statsbidragens styrande verkan samt om vårdnadsersättning m. m. avstyrks också. C-ledamöterna reserverar sig på dessa punkter. På den förstnämnda punkten instämmer m-ledamöterna i reservationen medan fp-ledamoten reserverar sig mot motiveringen till utskottets avstyrkande. Mot motiveringen till utskottets avstyrkande av förslaget om vårdnadsersättning reserverar sig från skilda utgångspunkter m-ledamöterna och vpk-ledamoten. Fp-ledamoten avger ett särskilt yttrande.

Propositionen

I proposition 1983/84:177 om statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer föreslår regeringen (socialdepartementet) – efter föredragning av socialministern – att riksdagen godkänner de riktlinjer för statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer som förordats i propositionen. De nya reglerna föreslås tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1984.

Motioner

I motion 1983/84:2843 av Rune Gustavsson m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen beslutar avslå proposition 1983/84:177,
2. att riksdagen beslutar hos regeringen begära initiativ för stöd till all omsorg om små barn, dvs. också vårdnadsersättning för vård av barnen på hel- eller deltid i hemmet,
3. att riksdagen beslutar hos regeringen begära en utvärdering och redovisning av statsbidragens styrande verkan i organiserandet av olika former av institutionell barnomsorg.

I motion 1983/84:2844 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen avslår proposition 1983/84:177,
2. att riksdagen beslutar att statsbidraget till den kommunala barnomsorgen utgår lika oavsett om kommunen väljer att driva verksamheten i egen regi, via föräldrakooperativ, via andra ideella alternativ eller via privata företag.

I motion 1983/84:2845 av Ingemar Eliasson (fp) och Kerstin Anér (fp) hemställs

1. att riksdagen beslutar att statsbidrag utgår enligt samma regler för alla daghem och övriga förskolor som upptas i kommunens barnomsorgsplan,
2. att riksdagen vid behandling av proposition 1983/84:177 måtte lägga en ny punkt av det innehåll som ovan angivits till reglerna om statsbidrag till barnomsorg med enskild huvudman.

I motion 1983/84:2846 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen avslår proposition 177,
2. att riksdagen beslutar att statsbidrag till barnomsorg som bedrivs av annan än kommunen skall utgå på samma villkor och med samma belopp som till kommunal barnomsorg.

I motion 1983/84:2847 av Karl Boo (c) hemställs att riksdagen beslutar att anta de riktlinjer för statsbidrag till barnomsorg som förordas i motionen.

I motion 1983/84:2848 av Bengt Silfverstrand (s) och Lars-Erik Lövdén (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om villkoren för statsbidrag för alternativa barnomsorgsformer.

Utskottet

Nuvarande regler

Riksdagen beslutade i november 1983 (SoU 1983/84:12, rskr 43) på grundval av regeringens proposition 1983/84:9 om ett nytt statsbidragssystem till kommunal barnomsorg. Syftet med de nya statsbidragsreglerna är bl. a. att stimulera kommunerna till ett bättre utnyttjande av tillgängliga resurser och att begränsa den automatiska ökningen av statsbidragen utan att de pedagogiska och sociala målen åsidosätts.

Det nya statsbidraget är utformat som ett bidrag per inskrivet barn i daghem, fritidshem och familjedaghem kombinerat med ett bidrag per årsarbetare i daghem och fritidshem. Ett särskilt bidrag lämnas för barn med behov av särskilt stöd beräknat i förhållande till antalet inskrivna barn i daghem och fritidshem. Vidare omfattas även den öppna förskolan av statsbidragsgivningen. Följande bidragsbelopp gäller fr. o. m. den 1 januari 1984.

a) Daghem	
för varje barn inskrivet heltid (minst 7 tim/dag)	22 000 kr.
för varje barn inskrivet deltid (mellan 4 och 7 tim/dag)	11 000 kr.
b) Fritidshem; för varje inskrivet barn	7 000 kr.
c) Bidrag per årsarbetare i daghem och fritidshem	30 000 kr.
d) Familjedaghem	
för varje barn inskrivet heltid (minst 7 tim/dag)	15 000 kr.
för varje barn inskrivet deltid (mindre än 7 tim/dag)	7 500 kr.
e) Öppen förskola; per enhet	50 000 kr.
f) Barn med behov av särskilt stöd:	
Bidrag för vart 10:e inskrivet barn i daghem och fritidshem	6 000 kr.

Bidrag per inskrivet barn i daghem och fritidshem kan även lämnas för verksamhet som har annan huvudman än kommunen under förutsättning att daghemmet eller fritidshemmet finns angivet i kommunens barnomsorgsplan. Därutöver kan bidrag lämnas med 30 000 kr. per avdelning under förutsättning att huvudmannen för verksamheten är en organisation eller annan sammanslutning, att verksamheten drivs utan vinstsyfte och att den faktiska kostnaden för anställd personal uppgår till minst detta belopp.

Vidare avsätts årligen 30 milj. kr. för utveckling och förnyelse av

barnomsorgen. Dessa medel fördelas av regeringen efter ansökan hos socialdepartementet.

Allmänna riktlinjer för statsbidrag till alternativ barnomsorg

I flera av de motioner som väckts med anledning av propositionen framförs förslag som förutsätter principiella förändringar av det statsbidragssystem som antogs av riksdagen i december 1983. Det gäller bl. a. frågan om samma statsbidrag skall utgå för alternativ barnomsorg som för motsvarande kommunala verksamhet. Det av riksdagen beslutade systemet bygger som ovan redovisats på ett lägre bidrag för anställd personal inom alternativ barnomsorg, detta med hänsyn till den annorlunda kostnadsbilden där jämfört med kommunal verksamhet.

I *motion 1983/84:2844 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp)* hemställs – med avslag på propositionen – att statsbidraget till den kommunala barnomsorgen skall utgå lika oavsett om kommunen väljer att driva verksamheten i egen regi, via föräldrakooperativ, via andra ideella alternativ eller via privata företag (*yrkande 2*). Yrkanden med liknande innebörd framförs även dels i *motion 1983/84:2846 av Ulf Adelsohn m. fl. (m)*, där det begärs att statsbidrag till barnomsorg som bedrivs av annan än kommunen skall utgå på samma villkor och med samma belopp som till kommunal barnomsorg (*yrkande 2*), dels i *motion 1983/84:2845 av Ingemar Eliasson (fp) och Kerstin Anér (fp)*, i vars *yrkande 1* det begärs att statsbidrag skall utgå enligt samma regler för alla daghem och övriga förskolor som upptas i kommunens barnomsorgsplan. Den sistnämnda motionen tar särskilt sikte på den speciella form för barnomsorg som finns i Stockholms kommun och som drivs av de till Centralföreningen för daghem och lekskolor i Stockholm anslutna institutionerna. Dessa daghem och lekskolor, som före den 1 januari 1984 erhöll samma statsbidrag som de kommunala motsvarigheterna, kommer enligt de nya statsbidragsreglerna endast i åtnjutande av ett årsarbetarebidrag per avdelning eftersom de har en enskild huvudman. Motionärerna anser att något sakligt skäl för denna bidragsminskning inte föreligger.

Även *motion 1983/84:2848 av Bengt Silfverstrand (s) och Lars-Erik Lövdén (s)* behandlar de allmänna principerna för statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer. Enligt dessa motionärer får i allmänhet alternativa barnomsorgsformer med nuvarande statsbidragssystem en större del av sina kostnader täckta av statsbidrag än vad som är fallet med motsvarande kommunala daghem. Motionärerna anser detta vara ett orimligt förhållande. De ifrågasätter också om statsbidragsreglerna är tillräckligt preciserade för att förhindra en inte önskvärd framväxt av kategoridaghem och segregering inom barnomsorgen. Motionärerna vill motverka detta genom att ställa upp följande villkor för att lika höga statsbidrag skall utgå till alternativa daghemsformer som till kommunal verksamhet:

1. Daghemstaxan skall sammanfalla med den som utgår i kommunens daghem.

2. Kommunen måste uppställa minimikrav för personaldimensioneringen.

3. Kommunen måste ha inflytande över förmedlingen av barn till de enskilda daghemmen.

Motionärerna hemställer att vad de anfört om villkoren för statsbidrag för alternativa barnomsorgsformer ges regeringen till känna.

I samband med att utskottet i höstas behandlade förslaget till nuvarande statsbidragsregler hade utskottet att ta ställning till ett par motioner (m, c och fp) i vilka det begärdes att alternativ barnomsorg från statsbidragssynpunkt skulle jämställas med kommunal barnomsorg.

Utskottet avstyrkte motionerna och anförde bl. a. (SoU 1983/84:12 s. 18).

För kommunalt drivna daghem och fritidshem utgörs vidare kostnaderna till största delen av personalkostnader. De enskilda daghemmen och fritidshemmen drivs däremot ofta med hjälp av frivilliga insatser från föräldrarnas sida och har därigenom förhållandevis låga kostnader för personal. De torde ofta även i övrigt ha lägre omkostnader för verksamheten. Om även enskilda daghem och fritidshem skulle komma i åtnjutande av bidraget per årsarbetare skulle statsbidragen täcka en avsevärt större andel av deras kostnader än av de kommunala dag- och fritidshemmens.

Utskottet är därför inte berett att tillstyrka att de daghem och fritidshem som drivs i enskild regi skall få statsbidrag på exakt samma villkor som motsvarande kommunala institutioner, då detta i stor utsträckning skulle leda till en alltför hög bidragsnivå relativt sett.

När det gällde statsbidraget till deltidsgrupper – motsvarande den tidigare lekskolan – med en verksamhet omfattande ca tre timmar per dag, anförde dessutom utskottet att statsbidraget i första hand måste utformas så att det främjade en fortsatt utbyggnad av daghem och fritidshem. Utskottet kunde därför inte ansluta sig till uppfattningen att utsträcka statsbidragsgivningen till den nu nämnda typen av verksamhet, eftersom det skulle innebära en omfördelning av bidrag till nackdel för främst daghemmen (betänkandet s. 20).

Utskottet har inte ändrat sin inställning i dessa frågor. Med hänvisning härtill och till att endast några månader har förflutit sedan bidragssystemet antogs ser utskottet inget skäl att ändra statsbidragsreglerna på det sätt som föreslås i motion 1983/84:2844 yrkande 2, motion 1983/84:2845 yrkande 1 och motion 1983/84:2846 yrkande 2. De nu nämnda motionsyrkandena avstyrks således.

När det gäller motion 1983/84:2848, som främst synes ta sikte på föräldrakooperativ, vill utskottet erinra om att redan enligt gällande statsbidragsregler daghem och fritidshem i enskild regi inte får statsbidrag på alldeles samma villkor som motsvarande kommunala institutioner. Utskottet har tidigare gett uttryck åt en positiv inställning till föräldrakooperativ och annan enskild dag- och fritidshemsverksamhet som uppfyller vissa allmänna krav genom att tillstyrka ett högre statsbidrag än det som ursprungligen var

föreslaget (SoU 1983/84:12 s. 18). Utskottet är emellertid medvetet om den risk för framväxt av kategoridaghem som motionärerna pekat på.

I den nu aktuella propositionen ges också uttryck för en positiv syn på att föräldrar sluter sig samman och i kooperativa former svarar för omsorgen om sina egna barn (s. 7). Enligt propositionen måste man emellertid vara uppmärksam på att alla föräldrar på grund av sin arbetssituation inte har möjlighet att delta i en sådan verksamhet. De villkor för statsbidrag som motionärerna ställer upp skulle dock enligt utskottets mening avsevärt minska möjligheterna att driva verksamhet i form av föräldrakooperativ. Utskottet vill här bl. a. peka på problem med ekonomiskt underskott i verksamheten om taxan skulle sänkas, på administrativa svårigheter att uppskatta föräldrarnas egna arbetsinsatser om kommunen skulle uppställa minimikrav på personaldimensioneringen m. m. Enligt utskottets mening måste därför i första hand andra åtgärder övervägas för att motverka segregering inom barnomsorgen.

Med hänsyn till det anförda bör motion 1983/84:2848 inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Dag- och fritidshem som drivs i vinstsyfte

Mot bakgrund av att det i anslutning till och efter riksdagens beslut om nytt statsbidragssystem i vissa kommuner diskuterats och föreslagits nya former av enskild daghemsverksamhet som i vinstsyfte skulle drivas av företag eller enskilda personer, föreslås i propositionen vissa ändringar i nu gällande regler som innebär att statsbidrag över huvud taget inte kommer att kunna lämnas till daghem och fritidshem som drivs i uppenbart vinstsyfte.

I propositionen föreslås sålunda att statsbidrag lämnas till kommun för sådan barnomsorg i form av daghem och fritidshem som drivs av någon annan än kommunen endast under följande förutsättningar:

1. att den som driver daghemmet eller fritidshemmet antingen är en sammanslutning av föräldrar som gemensamt tar ansvaret för omsorgen om sina egna eller varandras barn, eller en sammanslutning som har anknytning till en ideell organisation, erbjuder en speciell form av pedagogik eller andra liknande ideella grunder,

2. att daghemmet eller fritidshemmet är upptaget i kommunens barnomsorgsplan,

3. att daghemmet eller fritidshemmet uppfyller de krav som finns för motsvarande kommunal verksamhet, dvs. att verksamheten bedrivs fortlöpande, att barnen är inskrivna och att en överenskommelse finns om barnens vistelsetid.

De nya reglerna kan beslutas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Reglerna är avsedda att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1984. F. n. gäller som ovan nämnts (s. 3) att bidrag per inskrivet barn utgår även för verksamhet som drivs av annan än kommun. Det s. k. årsarbetarebi-

draget utgår dock inte i dessa fall. I stället infördes på utskottets förslag ett visst ytterligare bidrag per avdelning inom sådan barnomsorg. Utskottet anförde därvid följande (SoU 1983/84:12 s. 18–19).

Däremot kan ifrågasättas om inte statsbidragen till sådan barnomsorg som drivs utan vinstsyfte av organisationer eller sammanslutningar borde ligga på en något högre nivå än enligt propositionens förslag.

Mot denna bakgrund anser utskottet att någon annan form av bidrag bör komma sådan barnomsorgsverksamhet till del. Utskottet förordar därför att ett särskilt bidrag motsvarande ett årsarbetarbidrag – alltså 30 000 kr. för år 1984 – utgår för varje normalstor avdelning inom sådan barnomsorg, utöver bidraget per inskrivet barn. Härvid förutsätts dock att dag- eller fritidshemmet drivs med hjälp av anställd personal så att avdelningen verkligen har personalkostnader som uppgår till åtminstone detta belopp. I annat fall bör det särskilda bidraget inte utgå. Vidare bör krävas att verksamheten uppfyller de allmänna villkoren för statsbidrag, dvs. att den är angiven i kommunens barnomsorgsplan och att barnens vistelsetider uppgår till minst fyra timmar per dag. Slutligen förutsätts, som framgått av det ovan anförda, att barnomsorgsverksamheten drivs utan vinstsyfte och med en organisation, en förening, ett föräldrakooperativ eller liknande som huvudman.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I propositionen anför socialministern en rad argument mot att låta statsbidrag utgå till daghem och fritidshem som drivs i affärsmässiga former.

Om vinstintresset är avgörande för vissa daghem och fritidshem är det enligt socialministern sannolikt att verksamheterna kommer att förläggas till områden som kan betraktas som lönsamma, där behoven av extra insatser inte är så stora. Risken för en segregation av barnomsorgen är därmed uppenbar.

Socialministern pekar vidare på att kommunerna i sin planering måste ha en helhetssyn på barnomsorgsverksamheten. Hänsyn måste tas till bostadsområdens speciella behov, till föräldrars arbetstider, till en del barns behov av särskilt stöd etc. Prioriteringar måste kunna göras så att vissa barnstugor under särskilda perioder får extra resurser. Socialministern anser det vara självklart att om kommunen i vissa bostadsområden lyckas pressa kostnaderna vinsten inte skall tillfalla enskilda personer utan kommunen.

Socialministern framhåller vidare risken för att oseriösa företag lockas att etablera sig inom barnomsorgen.

Enligt socialministern pågår i en rad kommuner ett omfattande utvecklingsarbete med stöd av statliga bidrag. Försöksverksamheten sker med inriktning på bl. a. större kostnadsansvar för personalen, stimulans för personliga insatser, ökad föräldrasamverkan och verksamheter för barn med behov av särskilt stöd. Mot den bakgrunden anser socialministern inte att affärsmässigt drivna daghem skulle tillföra barnomsorgsverksamheten något nytt av positivt värde.

Socialministern anför att man genom ett effektivare personalutnyttjande, bättre personalplanering eller en lägre personaltäthet kan minska kostnader-

na i kommunala verksamheter lika väl som i affärsmässig privat verksamhet. Skillnaden ligger emellertid i att beslut om de kommunala verksamheterna sker i demokratisk ordning, betonar socialministern. Om daghem skall drivas i affärsmässiga former där verksamheten måste ge en viss avkastning för att kunna drivas vidare, måste en vinst tas ut antingen genom en sänkt standard, genom höjda föräldraavgifter eller ökade statliga eller kommunala bidrag. Han avvisar också de förslag som framförts om att en affärsmässigt driven verksamhet skulle bedrivas försöksvis och anför att barn är starkt beroende av kontinuitet i sin vardag, varför det skulle vara inhumant mot barn och föräldrar att lägga ned en verksamhet som barnen vant sig vid.

I motioner från samtliga borgerliga partier yrkas avslag på propositionen.

Enligt *motion 1983/84:2843 av Rune Gustavsson m. fl. (c) (yrkande 1)* skall statsbidrag till barnomsorgen utgå under förutsättning att det är en bra omsorg, som föräldrar kan vända sig till med fullt förtroende. Garantin för att omsorgen har en sådan kvalitativ inriktning skall vara att den omfattas av den kommunala barnomsorgsplanen. Något ytterligare kriterium, utöver regler om närvarotid m. m., bör enligt motionärernas mening inte ställas upp.

I *motion 1983/84:2844 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) (yrkande 1)* anförs att det med hänsyn till de finansieringsproblem som råder i den offentliga sektorn blir svårt att med nuvarande höga kostnader per daghemsplats bygga ut barnomsorgen till full behovstäckning. Om inte nya alternativ prövas riskeras att en social orättvisa lever kvar. Motionärerna uppger sig vara övertygade om att kommunerna vid ett konkurrensneutralt statsbidrag bara skulle köpa barnomsorgstjänster av seriösa företag med erfaren förskolepersonal. Det avgörande är inte om verksamheten ger vinst eller inte, anför motionärerna, utan om barnomsorgen har god kvalitet och rimlig kostnad.

I *motion 1983/84:2846 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) (yrkande 1)* påpekas bl. a. att om propositionens förslag realiseras skulle förskollärare som startar eget inom barnomsorgen inte kunna påräkna statsbidrag till verksamheten. Förskollärarnas sysselsättningssituation är redan ansträngd och om propositionen genomförs försämras ytterligare deras möjligheter att få arbete inom det område de utbildats för. Enligt motionärerna sker kommuners beslut om daghemsentreprenad i full demokratisk ordning. Vidare förutsätter statsbidragsrätt att daghemmen och fritidshemmen är upptagna i den kommunala barnomsorgsplanen. De regler som gäller är enligt motionärerna fullt tillräckliga och av förtydliganden i syfte att stärka kommunernas ställning i förhållande till enskilda daghem och fritidshem finns inget som helst behov.

Utskottet hade tidigare under detta riksmöte att ta ställning till en motion i vilken det begärdes att statsbidragsreglerna skulle ändras så att statsbidrag inte i någon form skulle kunna utgå till privata daghem som bedrivs i vinstsyfte. Utskottet uttryckte då uppfattningen att om en daghemsverksamhet bedrivs i vinstsyfte lönsamhetsintresset riskerar att komma i konflikt med

intresset av en god kvalitet på barnomsorgen (SoU 1983/84:18 s. 12). Motionen avstyrktes dock i avvaktan på den nu aktuella propositionen.

Utskottet vidhåller denna inställning. Utskottet vill vidare erinra om att en begränsning till verksamhet utan vinstsyfte redan gäller för den del av statsbidraget som utgår per avdelning (se ovan s. 3). Utskottet anser dessutom att de olika skäl mot vinstdrivna daghem som framlagts i propositionen och för vilka redogjorts ovan på ett övertygande sätt visar att statsbidrag inte bör utgå till affärsmässigt drivna daghem och fritidshem. Den avgränsning av rätten till statsbidrag som föreslås i propositionen är enligt utskottets mening väl motiverad. Utskottet tillstyrker alltså propositionens förslag. Det sagda innebär att utskottet avstyrker motion 1983/84:2843 yrkande 1, motion 1983/84:2844 yrkande 1 och motion 1983/84:2846 yrkande 1.

Statsbidragen till föräldrakooperativ och familjedaghem

I *motion 1983/84:2847 av Karl Boo (c)* föreslås att statsbidragsreglerna för kooperativ barnomsorg kompletteras så att bidrag för årsarbetare utgår med 30 000 kr. per anställd, att statsbidraget per inskrivet barn i familjedaghem höjs från 15 000 till 18 000 kr. för heltidsomsorg och från 7 500 till 9 000 kr. för deltidsomsorg samt att reducering sker av bidraget till plats på daghem med belopp som balanserar den statliga totalkostnaden.

Motionären hänvisar till att socialministern i propositionen för ett mycket positivt resonemang om föräldraledda eller ideellt föreningsanknutna kooperativ och instämmer själv i socialministerns uppfattning. Han anför vidare att föräldrakooperativen genom föräldrarnas medverkan kan drivas till lägre samhällskostnader än kommunal omsorgsverksamhet. Mot den nu angivna bakgrunden frågar sig motionären varför kooperativ barnomsorgsverksamhet är diskriminerad beträffande statsbidrag i förhållande till den kommunala verksamheten. Det naturliga vore att ge föräldrakooperativen ett statsbidrag per anställd i stället för ett årsarbetarebidrag per avdelning.

Motionären anför vidare att de nya statsbidragsreglerna slår orättvist mot familjedaghemmen. Enligt motionären har Svenska kommunförbundet utfört en analys som visar att de kommuner som satsat på familjedaghem i stället för daghem förlorar i genomsnitt 2 700 kr. per plats och år jämfört med 1983. Motionären anser att denna snedvridning av statens stöd till föräldrakooperativ och familjedaghem måste rättas till.

Som tidigare anförts i detta betänkande anser utskottet att statsbidraget till barnomsorgen i första hand måste utformas så att det främjar en fortsatt utbyggnad av daghem och fritidshem (ovan s. 5). Utskottet har också här åter påpekat att om enskilda daghem och fritidshem kommer i åtnjutande av bidraget per årsarbetare statsbidraget kommer att täcka en större andel av deras kostnader än av de kommunala dag- och fritidshemmens (s. 5).

Motionens förslag innebär alltså en omfördelning av statsbidragen som utskottet inte kan godta och avstyrks därför.

Statsbidrag till Centralföreningen för daghem och lekskolor i Stockholm

I *motion 1983/84:2845 av Ingemar Eliasson (fp) och Kerstin Anér (fp)* hemställs i andra hand (beträffande yrkande 1 i motionen se ovan s. 4) att riksdagen vid sin behandling av den nu aktuella propositionen måtte lägga till en ny punkt till reglerna om statsbidrag till barnomsorg med enskild huvudman (*yrkande 2*). Denna nya punkt bör enligt motionärerna ha innehållet att om kommunen genom avtal med enskild sammanslutning åtagit sig att svara för samtliga kostnader för daghemmet eller fritidshemmet, kommunen skall äga erhålla statsbidrag efter samma grunder som gäller för de i kommunens egen regi drivna daghemmen och fritidshemmen. En bestämmelse av denna art syftar enligt motionärerna endast till att bibehålla och fortsätta den verksamhet som drivs av de till den ovan nämnda (s. 4) Centralföreningen för daghem och lekskolor i Stockholm anslutna institutionerna, vilka, som framgått av den tidigare redovisningen, annars förlorar en stor del av sina statsbidrag, eftersom deras personal inte är kommunalt anställd.

Utskottet har i ärendet uppvaktats av företrädare för föräldrar till barn på barnstugor anslutna till Centralföreningen.

Utskottet ser positivt på de former av ökat inflytande för personalen och decentraliserat beslutsfattande som enligt vad som framkom vid uppvaktningen präglar verksamheten i de till Centralföreningen anslutna institutionerna. Enligt vad utskottet inhämtat pågår emellertid f. n. förhandlingar enligt medbestämmandelagen mellan fackliga företrädare för personalen på barnstugorna inom Centralföreningen och Stockholms kommun genom dess socialnämnd om ett avtalsförslag att låta personalen bli kommunalanställd. Personalen är f. n. anställd direkt av de 27 olika föreningar och stiftelser som ingår i Centralföreningen. De till Centralföreningen anslutna institutionerna skulle enligt avtalsförslaget i stor utsträckning behålla sin självständiga ställning, men statsbidrag skulle, om förslaget genomfördes, kunna utgå efter samma grunder som gäller för kommunala daghem och fritidshem. Avtalsförslaget innebär bl. a. att kommunen förbinder sig att i princip anställa den barnstugeföreståndare föreningen förordar och att föreningarna behåller rätten att anställa vikarier.

Mot den nu angivna bakgrunden anser utskottet inte att något riksdagens uttalande är påkallat med anledning av motion 1983/84:2845 i här aktuell del (yrkande 2).

Utvärdering av statsbidragsreglerna

I *motion 1983/84:2843 av Rune Gustavsson m. fl. (c)* hemställs, såvitt nu är i fråga, att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering och redovisning av statsbidragens styrande verkan i organiserandet av olika former av institutionell barnomsorg (*yrkande 3*). Enligt motionärerna finns det skäl att noga följa statsbidragsutvecklingen så att alternativa daghemsformer inte får ett successivt urholkat stöd.

I samband med att utskottet i höstas behandlade propositionen om de nya statsbidragsreglerna hade utskottet att ta ställning till en motion om fortlöpande uppföljning av bidragssystemet. Utskottet förutsatte då som självklart att regeringen skulle bevaka vilka konsekvenser de nya statsbidragen får i skilda avseenden. Motionen ansågs därför inte påkalla något initiativ från riksdagens sida (SoU 1983/84:12 s. 26). Utskottet har därefter, i samband med behandlingen av statsbudgeten, med anledning av en motion sagt sig utgå från att regeringen i sin uppföljning av statsbidragsreglerna även beaktar vad utformningen av bidraget till barn med behov av särskilt stöd får för effekter (SoU 1983/84:18 s. 13).

Enligt utskottets mening inryms den av motionärerna begärda utvärderingen i den uppföljning av statsbidragsreglerna som regeringen skall göra. Motion 1983/84:2843 påkallar därför ingen riksdagens åtgärd i denna del (yrkande 3).

Vårdnadsersättning m. m.

I *motion 1983/84:2843 av Rune Gustavsson m. fl. (c)* begärs initiativ för stöd till all omsorg om små barn, dvs. också vårdnadsersättning för vård av barnen på hel- eller deltid i hemmet (*yrkande 2*). Enligt motionärernas mening måste samhällets stöd till omsorg om barnen utformas så att det omfattar samtliga barn och inte bara utgår till daghemsverksamhet.

Med anledning av riksdagens beslut hösten 1982 om en samlad översyn av familjepolitiken tillsatte socialministern en familjeekonomisk beredningsgrupp med representanter för statsrådsberedningen samt för social-, finans-, jordbruks-, utbildnings-, arbetsmarknads- och bostadsdepartementen. Beredningsgruppen, som började sitt arbete under våren 1983, skall väga samman de förslag som olika kommittéer har lagt fram inom familjepolitikens område.

Utskottet anser att frågan om vårdnadsersättning eller annat särskilt stöd till familjer med små barn är av sådan karaktär att den lämpligen bör behandlas inom ramen för den familjeekonomiska beredningsgruppens arbete. Beredningsgruppen bör enligt utskottets mening inte vara bunden av några i förväg gjorda uttalanden från riksdagens sida. Utskottet avstyrker således motion 1983/84:2843 även i nu aktuell del (yrkande 2).

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *lika statsbidrag till kommunal och alternativ barnomsorg*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:2844 yrkande 2, motion 1983/84:2845 yrkande 1 och motion 1983/84:2846 yrkande 2,
2. beträffande *vissa villkor för statsbidrag till föräldrakooperativ m. m.*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:2848,
3. beträffande *dag- och fritidshem som drivs i vinstsyfte m. m.*
   att riksdagen med avslag på motion 1983/84:2843 yrkande 1, motion 1983/84:2844 yrkande 1 och motion 1983/84:2846 yrkande 1 godkänner i propositionen framlagt förslag till riktlinjer för statsbidrag till alternativa barnomsorgsformer,
4. beträffande *vissa statsbidragsregler för föräldrakooperativ och familjedaghem*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:2847,
5. beträffande *statsbidrag till Centralföreningen för daghem och lekskolor i Stockholm*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:2845 yrkande 2,
6. beträffande *utvärdering av statsbidragsreglerna*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:2843 yrkande 3,
7. beträffande *vårdnadsersättning m. m.*
   att riksdagen avslår motion 1983/84:2843 yrkande 2.

Stockholm den 15 maj 1984

På socialutskottets vägnar
INGEMAR ELIASSON

Närvarande: Ingemar Eliasson (fp), Evert Svensson (s), Göte Jonsson (m), John Johnsson (s), Rune Gustavsson (c), Kjell Nilsson (s), Blenda Littmarck (m), Stig Alftin (s), Ulla Tillander (c), Maria Lagergren (s), Anita Persson (s), Inga Lantz (vpk), Aina Westin (s), Bo Arvidson (m) och Gullan Lindblad (m).

Reservationer

Lika statsbidrag till kommunal och alternativ barnomsorg (mom. 1 i hemställan) samt vissa villkor för statsbidrag till föräldrakooperativ m. m. (motiveringen till mom. 2 i hemställan)

1. av Ingemar Eliasson (fp), Göte Jonsson (m), Rune Gustavsson (c), Blenda Littmarck (m), Ulla Tillander (c), Bo Arvidson (m) och Gullan Lindblad (m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 5 med "Utskottet har" och slutar på s. 6 med "riksdagens åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet har emellertid numera övertygats om att statsbidragssystemet bör bygga på en princip som innebär likställighet mellan enskild och kommunal barnomsorg. Barnomsorg i enskild regi utgör ett värdefullt alternativ till de kommunala institutionsplatserna samtidigt som den från samhällets synpunkt ofta är betydligt mer ekonomisk. De nuvarande reglerna diskriminerar ideella och föräldradrivna omsorgsformer liksom barnomsorg på deltid. Om grundläggande kvalitetskrav och regler om närvarotid m. m. är uppfyllda och barnomsorgen omfattas av den kommunala barnomsorgsplanen bör statsbidrag till alternativ barnomsorg utgå på exakt samma grunder som till kommunal barnomsorg. Något ytterligare kriterium för rätt till statsbidrag bör inte uppställas. Statsbidragsreglerna bör utformas med utgångspunkt i vad utskottet här uttalat. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Mot bakgrund av vad här anförts saknar utskottet anledning att vidare gå in på motion 1983/84:2848 vari begärs vissa villkor för att lika höga statsbidrag skall utgå till alternativa daghemsformer som till kommunal verksamhet. Motionen avstyrks.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *lika statsbidrag till kommunal och alternativ barnomsorg*

att riksdagen med anledning av motion 1983/84:2844 yrkande 2, motion 1983/84:2845 yrkande 1 och motion 1983/84:2846 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Dag- och fritidshem som drivs i vinstsyfte m. m. (mom. 3 i hemställan)

2. av Ingemar Eliasson (fp), Göte Jonsson (m), Rune Gustavsson (c), Blenda Littmarck (m), Ulla Tillander (c), Bo Arvidson (m) och Gullan Lindblad (m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 8 med "Utskottet hade" och slutar på s. 9 med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

I likhet med motionärerna anser utskottet att anledning saknas att ändra

statsbidragsreglerna med sikte på daghem som bedrivs i vinstsyfte. Det avgörande, enligt utskottets mening, är inte om verksamheten ger vinst eller inte, utan om den ger en god barnomsorg till rimlig kostnad. Propositionens syn på vinstsyfte som något i sig skadligt är uttryck för en dogmatisk inställning som utskottet inte kan ställa sig bakom. Kravet på att barnomsorgen måste omfattas av den kommunala barnomsorgsplanen för att berättiga till statsbidrag är en tillräcklig garanti för att endast seriösa företag som erbjuder en kvalitativt högtstående barnomsorg kommer i fråga för bidrag. Att tro något annat vore att underkänna den kommunala självbestämmanderätten.

Barnomsorgen måste präglas av en vilja till mångfald och alternativ. Personalen måste få arbeta i större frihet och under större ansvar än den nu i regel får. Utskottet ser därför positivt på alla försök, även företagsdrivna, som syftar till att utveckla barnomsorgsformer med sådan inriktning. Utskottet avstyrker således propositionen och tillstyrker motionerna 1983/84:2843 yrkande 1, 1983/84:2844 yrkande 1 samt 1983/84:2846 yrkande 1.

dels att utskottet under mom. 3 bort hemställa

3. beträffande *dag- och fritidshem som drivs i vinstsyfte m. m.*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2843 yrkande 1, motion 1983/84:2844 yrkande 1 och motion 1983/84:2846 yrkande 1 avslår propositionen,

Vissa statsbidragsregler för föräldrakooperativ och familjedaghem (mom. 4 i hemställan)

3. av Göte Jonsson (m), Rune Gustavsson (c), Blenda Littmarck (m), Ulla Tillander (c), Bo Arvidson (m) och Gullan Lindblad (m) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 9 med "Som tidigare" och slutar på s. 10 med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet har tidigare (se reservation nr 1) uttalat att statsbidrag till alternativ barnomsorg bör utgå på exakt samma grunder som till kommunal barnomsorg. I den del motionen tar sikte på statsbidragen till dag- och fritidshem i kooperativ regi är den alltså tillgodosedd genom utskottets ovan gjorda ställningstagande.

Vad bidragen till familjedaghemmen beträffar vill utskottet anföra följande.

Statsbidragssystemet gynnar f. n. en ensidig satsning på daghem. Familjedaghemmen har emellertid stora fördelar för dem som bor i glesbygd eller arbetar på obekväm tid, har spädbarn, infektionskänsliga barn och barn som behöver en lugn miljö. Den snedvridning av statens stöd till barnomsorgen som nu råder bör rättas till. I avvaktan på ett statsbidrag som ger full likställighet mellan de här berörda barnomsorgsformerna anser utskottet att statsbidraget per inskrivet barn i familjedaghem bör höjas till 18 000 kr. för

heltidsomsorg och till 9 000 kr. för deltidsomsorg. Utgifterna härför bör finansieras genom att bidraget till plats på daghem reduceras. Vad utskottet här anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 4 bort hemställa

4. beträffande *vissa statsbidragsregler för föräldrakooperativ och familjedaghem*

att riksdagen med anledning av motion 1983/84:2847 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Vissa statsbidragsregler för föräldrakooperativ och familjedaghem (motiveringen till mom. 4 i hemställan)

4. av Ingemar Eliasson (fp) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 9 med "Som tidigare" och slutar på s. 10 med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet har tidigare (se reservation nr 1) uttalat att statsbidrag till alternativ barnomsorg bör utgå på exakt samma grunder som till kommunal barnomsorg. I den del motionen tar sikte på statsbidragen till dag- och fritidshem i kooperativ regi är den alltså tillgodosedd genom utskottets ovan gjorda ställningstagande.

Vad bidragen till familjedaghemmen beträffar vill utskottet anföra följande.

Av den i motionen redovisade analysen gjord av Svenska kommunförbundet framgår att statsbidragen till familjedaghem försämrats kraftigt jämfört med 1983. Statsbidragssystemet innebär emellertid sannolikt sänkt statsbidrag per plats också för daghemmen. Hur stor snedvridning till familjedaghemmens nackdel som uppkommer till följd av de nya statsbidragen är därför osäkert. Enligt utskottets mening är det angeläget att denna effekt av de nya statsbidragsreglerna skyndsamt undanröjs. Motionen avstyrks.

Utvärdering av statsbidragsreglerna (mom. 6 i hemställan)

5. av Rune Gustavsson (c) och Ulla Tillander (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "(yrkande 3)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att utvecklingen av statsbidragen bör följas noga med avseende på stödet till de alternativa daghemsformerna. Regeringen bör därför göra en utvärdering och redovisning av statsbidragens styrande verkan i organiserandet av olika former av instutionell barnomsorg. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 6 bort hemställa

6. beträffande *utvärdering av statsbidragsreglerna*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2843 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Vårdnadsersättning m. m. (mom. 7 i hemställan)

6. av Rune Gustavsson (c) och Ulla Tillander (c) som anser

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "(yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att samhällets stöd till omsorg om barnen måste utformas så att det omfattar samtliga barn. Vårdnadsersättning ger föräldrar och barn möjlighet till ökad samvaro, dels genom att möjliggöra för småbarnsföräldrar att med ekonomisk ersättning utnyttja rätten till kortare arbetstid, dels genom att ge ersättning till föräldrar som väljer att vårda sina barn hemma på hel- eller deltid. Den bygger på grundsynen att det är barnfamiljerna själva som skall välja omsorgsform efter eget behov. Det förutsätter såväl en fortsatt utbyggnad av barnomsorgen som en fortsatt utbyggnad av vårdnadsersättningen.

Utskottet anser att regeringen bör ta initiativ för stöd till all omsorg om små barn, dvs. också vårdnadsersättning för vård av barn på hel- eller deltid i hemmet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 7 bort hemställa

7. beträffande *vårdnadsersättning m. m.*
att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2843 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Vårdnadsersättning m. m. (motiveringen till mom. 7 i hemställan)

7. av Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m), Bo Arvidson (m) och Gullan Lindblad (m) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "(yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

Moderata samlingspartiet har i motionerna 1983/84:2445 yrkande 1 och 1983/84:2949 yrkande 6 framlagt förslag till en obeskattad vårdnadsersättning på 6 000 kr. per år som skall införas för alla barn mellan 1 och 3 år. En sådan ersättning skulle enligt motionärerna kosta omkring 5 % av dagens stöd till den kommunala barnomsorgen och finansieras inom ramen för statsbidraget till denna.

De moderata motionerna kommer att behandlas av utskottet i betänkandet SoU 1983/84:35 tillsammans med övriga motioner på det familjepolitiska området. Utskottet kan mot denna bakgrund inte tillstyrka det nu aktuella motionsyrkandet.

Vårdnadsersättning m. m. (motiveringen till mom. 7 i hemställan)

8. av Inga Lantz (vpk) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Utskottet har den principiella inställningen att införandet av en vårdnadsersättning hotar jämställdheten mellan könen, eftersom det kommer att leda till en minskad utbyggnad av barnomsorgen och därmed hindra kvinnor som önskar förvärvsarbeta att göra detta. Vårdnadsersättning skulle dessutom innebära ett anmärkningsvärt avsteg från principen att var och en skall ha rätt till ett arbete som man kan försörja sig på och försörjningen blir avhängig av nivån på ett bidrag som kan skifta beroende på politiska och ekonomiska konjunkturer. Utskottet anser inte att frågan om vårdnadsersättning i något sammanhang bör utredas.

Särskilt yttrande

beträffande *vårdnadsersättning m. m.* av Ingemar Eliasson (fp) som anför:

Jag anser att frågan om ett särskilt stöd till familjer med små barn bör tas upp i samband med att riksdagen har att ta ställning till en mer genomgripande reform på det familjepolitiska området.